

KAD SUDIMO o ljudskom ponašanju, isto kao i prilikom sudjenja o „ponašanju“ predmeta, nalazimo se stamo pred dvema teškoćama: prvo, pred teškoćom izdvajanja čistih oblika, čistih stanja, i izbjegavanja mutljaga koji se stamo ponovo stvara u vijetu i oko njih drugo, pred teškoćom „naučanja pojava u letu“, ali tako da se i njihov „let“ sačuva, da se ne izgubi trag prethodnog kretanja, ni pravac u kojem se ustremljaju, jednom reči — da se pogne dinamički, da ne kažem „dijalektički“.

Sve teče i sve — muti.

U brzini svakodnevnog života mi najčešće ne primičemo da je ono što nam izgleda jasno u stvari doista zamraćeno, te se konfuzija bez prepreka premešta u naše glave, i ustoličuje tamo pod krunom čistih kategorija, kao što ne primičemo ni to da sve što opažamo ima svoju prošlost i svoju budućnost, osim te sadašnjosti u kojoj se dodiruje.

Tako je i sa nihilizmom.

Ni mislim na nihilizam u smislu konzistentne, relativno zaokružene filozofske orijentacije, u smislu intelektualnog „pogleda na svet“, već mislim na onaj vidljivi nihilizam koji se ispoljava u praksi običnog življienja.

Kad čovek okreće u šakama vruci kesenove teme, pokazujući se da bar četiri nihiliste je ono kako on sam sebe vidi. Drugo njegovo lice je ono u očima drugih ljudi. Sastavni razliku od prva dva može biti treće lice nihilista koji se prikazuje u zaduženju za očuvanje reda u mijeđunajdenju i akciji, onog legija horovađa, pozornika, odgovornih urednika, psihijatara, i dežurnih vatrogasaca, svim onim brojnim ovlašćenim zastupnicima „organizovanog društva“ (ovaj izraz implicira da je ostalo društvo dezorganizano, što nije savsim netočno). Četvrti i poslednje lice nihilista, koje mi izgleda vredno pomena, jeste ono lice koje se vidi iz perspektive društvenog progresa, i iz budućnosti, dakle — odande gde čemo možda stati, gde imamo sanci da stignemo, ali gde niko trenutno nije, pa tako nemamo drugog izbora no da slušamo šta nam kažu oni koji pretenuju da su vec tamo, i da nas lepo, kao

LJUBA STOJIĆ

16-752 00518

ŠTA MOŽE DA ZNAČI „BITI PROTIV SVEGA“

društvo da bi sprečilo takav razvoj — nisu uvek dovoljno efikasne, maročilo ako prenebrezgavaju postojanje nekog od relevantnih uslova (kao što, na primer, visoka penzija ne može kompenzirati ljudima u punoj snazi ono osećanje društvene važnosti, koje im je ranjiva aktivnost pružala).

Dodatajmo još da se privilegije u cilju kompenzacije za gubitak izazvan situacionom promenom raspodeljuju DISKRIMINATIVNO, tj. u nekim slučajevima se kompenzira, u drugima ne (što je, uostalom, i razumljivo) za mere organizovanog društva koje, nastupajući uime celog društva, štiti interesu samo jednog (njegov delu). Time se sanse za uboljivanje situacionog nihilizma povećavaju kod onih koji nisu dobili nikakvu kompenzaciju, ili su dobili znatno manju (ako za mislimo da neko može, kada izgubi zaštitu, i datje da prima puni lični dohodak na određeno ili neodređeno vreme ili dok ne nade drugi „odgovarajući“ posao, a svih ostalih gubitkom zaposleni gubeci i lični dohodak i prelaze na brigu zavoda za zapošljavanje, onda možemo sa velikom verovatnoćom predviđati da će

ridomina mirnih evolutivnih promena nije tako ozakoniti primenu sile protiv žitava progresa, nije tako baš zbog progresa u ljudskim odnosima koji je ostvaren. Isto tako, progres radi protiv samog sebe i na idejnom planu, jer je upravo progres ljudske civilizacije smanjio privlačnost svim mogućim ideologijama žrtve, afrmajući zadovoljstvo čovekovih fundamentalnih potreba kao najsvetiji cilj. Zato je rasirenost situacionog nihilizma obrnuto proporcionalna uspešnosti preventivnih kompenzacija koje organizovan društvo pruža onima koji su pogodeni društvenim promenama.

Situacioni nihilista nije samoone sebi veliki problem. U sebi on, po pravilu, ne sumnja. Time situacioni nihilizam gubi dosta od svoje autentičnosti, jer — makonliko zapretnica VERA postoji. NADA postoji, vera U STARO, nuda U POVRATAK NA STARO. Taj plamnički nadje koji tuju u situacionom nihilizmu omogućuje mu da prevezide ovo svoje opredeljenje, i izdiferencija svoj revolt, ukoliko oseti ohrabrenje i podršku ostalih sapatinika i istomiljenika. Ovakav aktivistički razvoj možemo predvideti samo onda kada se istovremeno pojavi veći broj situacionih nihilista istog profila, lansiranih istom situacionom promenom šireg zahvata. Hoće li revolucionari aktivizm bivšeg situacionog nihilizma omogućiti njemu da kompletno restaurira svoje optimističko životno opredeljenje, zavisiti prevenčnom od tega da li će ta društvena akcija restaurirati stare odnose, — ali to pitanje izlazi iz okvira naše teme, jer je već diferencijacijom svog revolta situacioni nihilista prestat da bude PROTIV SVEGA.

Ni drugi tip nihilista, „nihilisti po etiketi“, nema mnogo šansi da svoj nihilizam dosledno nihilistički produžuje i razvija, jer ni on nije autentični nihilista. Ovaj je to još manje nego prvi. On je dobio etiketu nihiliste zbog toga što se u nekom upadljivom detalju mišljenja ili odevanja počeo razlikovati od drugih, pa su drugovi pretpostavili da se on od njih razlikuje i po svemu drugom, tj. da je PROTIV SVEGA, iako se on sam još nije tako izjasnio. On „iskinje“ i sam poveruje u to rašireno verovanje da sebi i uživi se u ulogu „nihilista po etiketi“, ali ipak savršava kao jezgro svog nihilizma onaj individualizam sa kojim je počeo, onu svu polaznu malu devijaciju od orbite koja mu je bila određena u Sveotkoj Harmoniji. Njemu to obično posluži za prevaziđanje nediferenciranog revolta, to je izlasku u Našto Novo, određeno i vredno, u svom smislu.

Dakle, „nihilista po etiketi“ takođe ima svoj plamnički, samo što dravost i slabost tog plamnički ne dolaze otuda što je točak istorije prešao preko njega, niti sto su ga raspršili vetrovi promenaka kod „situacionog nihilista“, već od jeftinje nizvodnosti koja zapadaju u nesplitanih prostorijama novog koje je pred nama. Dakle, on je vesnič promene koja će možda nastupiti. Hoće li promena koju on najavljuje i zagovarašno i nastupiti zavisiti od toga koliko i kakvih ljudi je spremno da organizovano prine posao njene realizacije, ali i to pitanje je izvan naše teme. Cim „nihilisti po etiketi“ osteti da njegova zavutost može imati nekalvog šireg smisla i vrednosti, i okrene se njom doterivanju i usavršavanju, on napušta svoje konformističko suprotstavljanje svemu SAMO ZATO STO DRUGI TO OCEKUJU OD NJEGA i prestaje da bude nihilist.

Naravno, svi se trude da ga razvere i vrati u stan difuznog revolta, iz istih onih razloga iz kojih su ga i prvočitno našli navikli preuvevljavanjem jednog detalja kojim je štrfač. To preuvevljavanje je u funkciji unutrašnjeg uravnovežavanja, jer uznenjemirene koje se u ljudima rasplasnu pri kontaktu sa devijacijom nekog u nekom detalju nije uopšte proporcionalno srednje devijacije, pa je neophodno, osmišljavanje svoje reakcije radi, ugledati u tom detalju samo jedan mal izraz svega onog još subverzivnog i mraćnijeg i opasnijeg što je skriveno. Tako dolazimo do onog savremene okitljivosti da se iza dugе kose na glavi mladiču kriju sva zla ovoga sveta, da je na mikročit put do blagostanja — SISATI, SISATI, SISATI! (kako predlaže Stjepan Jančić, gradanac iz Prizrena, ulica 7. jula broj 23).

Mozemo li da zavirimo iz ove potrebe

za opravdavanjem burne reakcije, i da se zapitamo otakud uopšte takva reakcija? Jedan od mogućih odgovora bio bi da upadljiva disonantanost i nesklad prirodno irritira čoveka, jer je on po prirodi nakanjen skladu i harmoniji koju mu garantuju važeći propisi ponašanja i mlađenja. Narušavanje bilo kog detalja u tom skladu preti da se preširi i razbaci ga čitavog. Tako obično i biva, kažu naši starci, tako To uvek počinje, „od sitnice“.

Oni su u pravu. Duge kose mladiča nisu beznadno, „mladalačko“ pomodarstvo. Već se potvrđuju bojazni da će one uticati na maščost mladića, da će ih omekšati, da će ubiti u njima svaku mušku čovještvo, da će ih napraviti trulim pacifistima koji se podjenakno boje svake smrti, herojske i neherojske, svoje i tude. Kako onda vaditi ratove, bratobušljike i oslobođidike, odbrambene i osvajačke, verske i ideološke? Ratovi se ne mogu vaditi bez mlađe generacije koja će se odusevljivom prihvatanjem uloge hrane za topove.

Verovatno je stoga i stav organizovanog društva prema „nihilistima po etiketi“ drukčiji nego prema „situacionim nihilistima“. Ono se prema njima odnosi kao prema potencijalno subverzivnim elementima čak i onda kada deluju savsim naiči i dobroćino, čak i onda kada iz svega glasa uveravaju u svoju lojalnost. Pri tom se primenjuju veoma raznovrsne, ali najčešće dosta „protinjeni“ metode pritisaka koje garuju individualistu u „nihilizam po etiketi“, a ponekad i u pravim nihilizam (čto i jeste jedno od zadovoljavajućih rešenja sa stanovišta društvenog rada i harmonije, jer autentični nihilista eliminiše sam sebe).

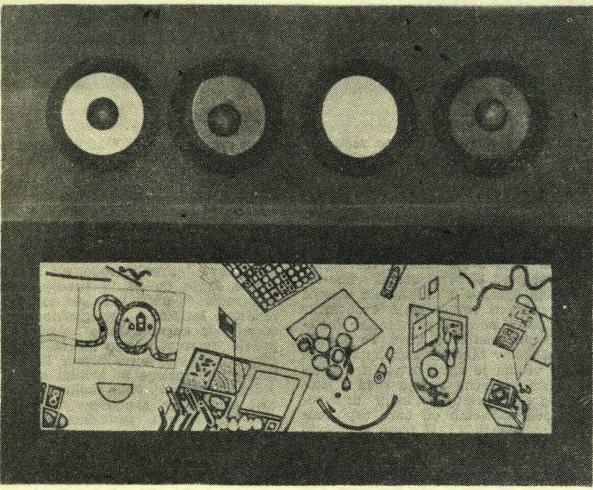
U početku je to stav pravido neutralne tolerancije. Ne preduzima se ništa aktivno, jer nije tako odmah pronađu u komplikovanom lavirintu pozitivnog pravila koji član ili stav će biti najadekvatnije, ja legendarni osnova za sudske gonjenje „cupavaca“ u doslovnom ili prenosnom smislu reči. Ali se blagomaklon i kroz prste gleda na samoučinkljivo primenu sile od strane pojedinih gradjana koji su u stanju da obuzduju svoji pravedni gnev prema onima koji se ne stide da strče. Pojedini predstavnici organizovanog društva i sami gube kontrolu (svi smo mi ljudi od krvi i meseta), i na svoju ruku preduzimaju mere represije bez čvrstog zakonskog pokrića, međutim, to NIJE KARAKTERISTIČNO ZA CUVARE REDA U MIRNIM PERIODIMA.

Ukoliko novina ne ustukne pred difuznim pritiskom sredine, niti ova bude široko prihvaćena ka još jedna od čudi mode u odevanju i opredeljivanju, za nju se počnu nalažiti manje ili više poderi paragrafi; ili kreiraju novi koji će najtačnije odmeriti sanke je prema društvenoj opasnosti učinjenog odstupanja.

Nije onda nikakvo čudo što, od „situacionog nihilista“, „nihilista po etiketi“ predstavlja i sam sebi veliki problem. On je tragicno raspet između dobroćnosti sa kojom je ušao u svoju malu individualističku avanturu, i agresivnosti kojom mu nameće potreba samoodbrane. „Slinica“ postaje i za njega centralno pitanje od kojeg zavisi očuvanje integrnosti sopstvene ličnosti, pretvara se u hujin poslednje održanje od brojčano nadmoćne i nepristupačne okoline. Čovek je sazdan tako da ne može, kao što bi mogla računatko masina, hladno i racionalno da iskalkuliše prednosti i nedostatke sukobljenih alternativa pre nego što se odluci za jednu od njih. On nikad nije do kraja svestan svih elemenata koje je „uzeo u obzir“ prilikom izbora jednog od više mogućih puteva, što kao jednu od posledica ima i to da se opredeljivanjem za jednu mogućnost intra-psihički konflikt najčešće ne smruti, nego baš naprotiv — još jače rasplasava! Nedostaci prihvate — alternative izbjaju na površinu, prednosti one koja je odbacena izgledaju sada mnogo veće. To dovodi do svojevrsnog osećanja napetosti, nesigurnosti, neodučnosti, koje karakteriše unutrašnja preživljavanja jedinke pod akutnim društvenim pritisnikom. Ostajanje pri svom individualizovanom detalju može se lakše podneti ako je pravčeno i suprotstavljanjem svemu, jer je onda reakcija okoline i razumijevanja i unutrašnja tenzija manja.

Međutim, unutrašnji konflikt se ne rešavaju tako lako i jednostavno, već najčešće ostavljaju traga na psihičkom funkcionisanju individua. U modernom društvu se čovek sa tegobama psihičke prirode ne može osloniti na spontanu i prijateljsku pomoć nestručnih lica, već se prepusti profesionalnoj defekti i kvarovima nastale u njegovom psihičkom „mekhanizmu“. Ovi izuzetno povoljni prilik organizovanog društva ne propušta, već razvija čitav jedan zasebni ogrank svog aparata, koji je sve uticajni, sa isključivim zadatkom neutralizacije i resocijalizacije devijantnih — psihiatritske službe. Mogućnost ove službe su ogromne i još nedovoljno istražene, mada se na tome dosta radi. Rešetke na prozorima i vrata bez kvaka, koja se zabravljaju samo spolja, s razlogom simbolizuju tradicionalne psihiatritske azile.

Vidovito su bili stanovnici Hejt-Ešberija kraj San Franciska kada su izbacili parohu: „I PARANOICI IMAJU SVOJE NEPRIJATELJE!“.

Branko Miljuš: Predskazanje

na članu, vide odante, oslobođene nano-sa trenutku.

BITI PROTIV SVEGA — tu su se pod istom kapom našli mnogi koji vrlo malo imaju zajedničkog među sobom. Pokušajali su izdavanje, početno diferenciranje nekih relativno čestih tipova. Odmah mi padaju u oči dva, pogodna i za dinamičko kontrastiranje, nazovimo ih „radno“ i „situacionim nihilistom“ ili „nihilistom po etiketi“, pa se zasad možemo i zadržati na njima, ostavljajući druge trenutno po strani.

Nihilističko opredeljenje prvog tipa bitno je determinisano promenom situacije, koja dovodi do naglog pada čoveka iz društvenog leštive u celini ili samo u nekim njenim dimenzijama. To ne znači da je promena položaja u negativnom smislu i dovoљan uslov za nastajanje „situacionog nihilizma“. Gubitak slobode u kojoj je bila vezana i veća doza društvene moći može se, na primer, manje-više uspešno kompenzirati dodatnim formalnim priznanjima koja zadražavaju privid visokog ugleda poseđovanog rasljije „po osnovu“ moći (premetanje na položaje sa slijanjem i dekorativnim nazivima, ali bez stvarnog uticaja, predstavlja jednu od klasičnih terapija, a naši dani otkrivaju još čitavu lepezu „medicina“) kao što su visoke penzije, slanje na školarovanje sa stipendijom u visini ranije plate, olakšice za kupovinu kola, za dobijanje građevinskog zemljišta, zidanje vila i sl. itd.

Ali, kao što pale naši društveni leštvice ne mora sam po sebi da vodi „situacioni nihilizam“, tako ni kompenzatorne tehnike kojima se koristi organizovano